

การก้าวข้ามระบบเงินประกันความสมดุลระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการปล่อยชั่วคราว

Beyond Cash Bail Balancing Crime Control and Rights Protection in Pretrial Release

ประภาพรณ วัชรสุวรรณ^{1*}

Praphapan Wacharasuwan^{1*}

^{1*} คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Faculty of Law Thammasat University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : praphapanwacharasuwan@gmail.com

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e302563

Received : May 26, 2026; Revised : July 16, 2026; Accepted : July 17, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และปัญหาของระบบการปล่อยตัวชั่วคราวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมุ่งวิเคราะห์ผลกระทบของระบบเงินประกันที่มีต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตลอดจนศึกษาความสมดุลระหว่างการควบคุมอาชญากรรมกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และแนวคิดกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Due Process Model) ของ Herbert L. Packer

จากการศึกษาพบว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 จะรับรองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาว่าไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาคัดค้านถึงที่สุด มีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวและสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เป็นหลักการยกประโยชน์ให้จำเลย แต่ในทางปฏิบัติระบบการปล่อยชั่วคราวของไทยยังคงให้ความสำคัญกับหลักทรัพย์หรือเงินประกันเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในสังคมในการเข้าถึงสิทธิ โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำหรือเป็นคนยากจน อาจต้องถูกควบคุมตัวระหว่างการพิจารณาคดี แม้ยังไม่มีคำพิพากษาคัดค้านถึงที่สุด นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และปัญหานักโทษล้นคุก เกิดวิกฤตความแออัดในเรือนจำ

เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาในบางรัฐ เช่น รัฐแคลิฟอร์เนีย พบว่ามีแนวโน้มปรับเปลี่ยนจากระบบเงินประกันไปสู่ระบบประเมินความเสี่ยงก่อนการพิจารณาคดี (Pretrial Risk Assessment) โดยพิจารณาจากความเสี่ยงในการหลบหนี การยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน และความปลอดภัยของสังคม มากกว่าการวางหลักประกัน อันเป็นแนวทางที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

Citation : Wacharasuwan, P. (2026). Beyond Cash Bail Balancing Crime Control and Rights Protection in Pretrial Release.

Journal of Local Governance and Innovation, 10(2), e302563. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e302563>

บทความวิชาการนี้ต้องการเสนอให้ประเทศไทยควรพัฒนาระบบประเมินความเสี่ยงที่มีมาตรฐาน โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อมาใช้ในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวแทนการพึ่งพาลักษณะทรัพย์เพียงอย่างเดียว รวมถึงควรส่งเสริมมาตรการทางเลือกแทนการคุมขังหรือการจำคุก เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสังคมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล อันจะนำไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรมมากยิ่งขึ้น

Keywords : การปล่อยชั่วคราว, ระบบเงินประกัน, การประเมินความเสี่ยง, สิทธิมนุษยชน, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Abstract

This academic article aims to study the concepts, principles, and challenges of the pretrial release system within the criminal justice process. It focuses on analyzing the impact of the cash bail system on the rights and liberties of suspects or defendants, as well as examining the balance between crime control and human rights protection under Herbert L. Packer's Crime Control Model and Due Process Model.

The study reveals that although Paragraph 2 of Section 29 of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017) and Section 107 of the Criminal Procedure Code formally guarantee the rights of suspects or defendants—including the presumption of innocence and the right to pretrial release—in practice, Thailand's pretrial release system still heavily prioritizes financial collateral or cash bail. This reliance perpetuates socioeconomic inequalities in accessing these rights, particularly affecting low-income or impoverished suspects and defendants who may face detention during trial without a final judgment. Consequently, this practice negatively impacts human dignity and exacerbates prison overcrowding.

A comparative analysis with foreign jurisdictions, specifically certain U.S. states such as California, indicates a growing transition from cash bail systems toward Pretrial Risk Assessment frameworks. These frameworks prioritize objective risk indicators—including flight risk, potential interference with evidence, and public safety—over financial capacity, thereby reducing socioeconomic disparity and aligning with international human rights principles.

Accordingly, this academic article proposes that Thailand develop a standardized, transparent, and accountable pretrial risk assessment mechanism to complement or replace the sole reliance on financial collateral. Additionally, non-custodial alternatives to detention or imprisonment should be promoted to achieve a sustainable balance between public safety

Citation : ประภาพรณ วัชรสุวรรณ. (2569). การก้าวข้ามระบบเงินประกันความสมดุลระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิ

ในกระบวนการปล่อยชั่วคราว. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e302563.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e302563>

and the protection of individual liberties, fostering a more equitable criminal justice system grounded in the rule of law.

Keywords : Pretrial Release, Cash Bail System, Pretrial Risk Assessment, Human Rights, Criminal Justice Process

บทนำ (Introduction)

การปล่อยตัวชั่วคราวหรือ “การประกันตัว” ถือเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด โดยตั้งอยู่บนหลักการสากลที่ว่า “บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” (Presumption of Innocence) อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงระบบการปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทยและอีกหลายประเทศยังคงผูกโยงอยู่กับ “หลักทรีพีย์” หรือ “เงินประกัน” เป็นสำคัญ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นและสถานะ “คุณมีไว้ซึ่งคนจน” (รัชพงษ์ แจ่มจิรไชยกุล, 2567)

ปัญหาดังกล่าวขัดแย้งกับหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 ที่เน้นย้ำว่าการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น ในขณะเดียวกันความพยายามรักษาสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรมกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ก่อให้เกิดข้อถกเถียงอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการนำแนวคิดเชิงทฤษฎี “รูปแบบการควบคุมอาชญากรรม” (Crime Control Model) และ “รูปแบบกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย” (Due Process Model) ของ Herbert L. Packer (1968) มาช่วยสะท้อนปัญหาเชิงดุลยภาพที่เกิดขึ้น ดังนั้น การก้าวข้ามระบบเงินประกันจึงมิใช่การยกเลิกการประกันตัวอย่างสิ้นเชิง แต่เป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ โปร่งใส และสร้างดุลยภาพแก่สังคมอย่างแท้จริง

เนื้อหา (Content)

ส่วนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมทฤษฎี (Literature Review)

ทฤษฎีของ Herbert L. Packer แบ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาออกเป็น 2 รูปแบบหลัก คือ

1) รูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) มีปรัชญาพื้นฐานที่เน้นย้ำความรวดเร็วและเด็ดขาด เปรียบเหมือน “สายพานการผลิต” (Assembly Line) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ ยึดข้อสันนิษฐานว่าบุคคลน่าจะมีความผิดไว้ก่อน (Presumption of Guilt) เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดี

2) รูปแบบกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Due Process Model) เน้นย้ำความถูกต้องแม่นยำและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา เปรียบเหมือน “การวิ่งวิบาก” (Obstacle Course) ที่มีขั้นตอนคอยคัดกรองความผิดพลาด ยึดหลักความบริสุทธิ์ไว้ก่อนและเปิดโอกาสให้ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐอย่างเต็มที่

Citation : Wacharasuwan, P. (2026). Beyond Cash Bail Balancing Crime Control and Rights Protection in Pretrial Release.

Journal of Local Governance and Innovation, 10(2), e302563. <https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e302563>

ส่วนที่ 2 บริบทและปัญหาในระบบกฎหมายไทย

ในระบบกฎหมายไทย การใช้ดุลพินิจพิจารณาปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ยังไม่มีเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผู้พิพากษาขาดมาตรฐานในการวัดผลความเสี่ยง และมักเอนเอียงไปใช้เกณฑ์ “อัตราโทษที่สูง” หรือ “หลักทรัพย์ค้ำประกัน” เป็นหลักเพื่อความปลอดภัยในหน้าที่การงาน (Fear of Accountability) นำไปสู่การขังผู้ต้องหาที่ไม่มีเงินประกันตัว แม้จะไม่มีพฤติการณ์หลบหนีก็ตาม

ส่วนที่ 3 กรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Case Studies)

กรณีศึกษาที่ 1 (กรณีขาดความสมดุล) คดี “ตายายเก็บเห็ด” (พ.ศ. 2557) สะท้อนภาพของการพึ่งพิงระบบเงินประกันที่ศาลตีราคาสูงถึงหลักแสนบาท ซึ่งเกินกว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวจำเลย ส่งผลให้ต้องถูกคุมขังยาวนานหลายเดือน ทั้งที่ไม่มีประวัติอาชญากรรมรุนแรงและไม่มีแนวโน้มหลบหนี

กรณีศึกษาที่ 2 (กรณีเริ่มเข้าสู่ความสมดุล - โมเดลผสม) การนำอุปกรณ์ติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ประกอบแบบประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) ในผู้ต้องหากลุ่มเปราะบางและยากจน ช่วยลดอัตราการคุมขังที่ไม่จำเป็น ทำให้ผู้ต้องหาได้ออกไปประกอบอาชีพจนเจ้าครอบครัวและสามารถเตรียมตัวต่อสู้คดีได้อย่างเป็นธรรม

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้ คือ การนำเสนอ “โมเดลผสมผสานเพื่อสร้างสมดุลและยุติธรรมเชิงสมดุล” (Balanced Hybrid Model) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดในการปฏิรูประบบการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย โดยมุ่งก้าวข้ามข้อจำกัดของระบบเงินประกันแบบเดิมที่สร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคม โมเดลนี้ได้สังเคราะห์และประสานรอยต่อระหว่างแนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และแนวคิดกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Due Process Model) ของ Herbert L. Packer เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าความปลอดภัยของสังคมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน หากมีการนำ “ระบบประเมินความเสี่ยงก่อนการพิจารณาคดี” (Pretrial Risk Assessment Framework)

ที่เป็นวิทยาศาสตร์และอิงข้อมูลพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ทดแทนดุลพินิจเชิงอัตวิสัยและหลักทรัพย์ทางการเงิน

นอกจากนี้ การศึกษาดังกล่าวยังชี้ให้เห็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการลดช่องว่างระหว่าง “กฎหมายในหนังสือ” (Law in Books) กับ “กฎหมายในปฏิบัติการ” (Law in Action) ตามแนวคิดของ Roscoe Pound ผ่านการบูรณาการเครื่องมือเทคโนโลยี เช่น อุปกรณ์ติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ (EM) ควบคู่กับการจัดตั้งหน่วยงานบริการก่อนการพิจารณาคดี (Pretrial Services) ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันการหลบหนีตามวัตถุประสงค์ของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังคงไว้ซึ่ง

Citation : ประภาพรณ วัชรสุวรรณ. (2569). การก้าวข้ามระบบเงินประกันความสมดุลระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิ

ในกระบวนการปล่อยชั่วคราว. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e302563.

<https://doi.org/10.65205/jlgsrru.2026.e302563>

การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคของผู้ต้องหาทุกคนอย่างเท่าเทียม สอดคล้องตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลอย่างแท้จริง

บทสรุป (Conclusion)

กระบวนการปล่อยตัวชั่วคราวของไทยจำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปเชิงโครงสร้างอย่างจริงจังเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยระบบประเมินความเสี่ยงที่มีเกณฑ์ชี้วัดทางวิทยาศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นมาตรฐานกลางทดแทนค่านิยมการพึ่งพาหลักประกันทางการเงินอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ รัฐและภาคประชาสังคมต้องร่วมมือกันปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักการสากลที่ถือว่า “การปล่อยตัวคือหลักการทั่วไป และการคุมขังคือข้อยกเว้น” เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสร้างความสมดุลระหว่างความปลอดภัยของสังคมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง (References)

รัชพงษ์ แจ่มจิรไชยกุล. (2567). *ความยุติธรรมตกไม่ทั่วฟ้า คนไม่เสมอกันต่อหน้ากฎหมาย*. 101 PUB.

<https://101pub.org/thai-justice-inequality/>

ศุภกิจ แยมประชา. (2562). *Using Electronic Monitoring to Reduce Inequality in the Money Bail System: The Thailand Experience*. ดุลพาห.

https://dunlaphaha.coj.go.th/upload/2562/2/2562_2_a5.pdf

Packer, H. L. (1968). *The limits of the criminal sanction*. Stanford University Press.

Pound, R. (1910). Law in books and law in action. *American Law Review*, 44, 12–36.

Citation : ประภาพรณ วัชรสุวรรณ. (2569). การก้าวข้ามระบบเงินประกันความสมดุลระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิ

ในกระบวนการปล่อยชั่วคราว. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 10(2), e302563.

<https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e302563>